

فرهنگ، شهرگرایی و برنامه‌ریزی

ویراستاران:

خاویر مانکلو

مانوئل گواردیا

ترجمه افسانه قره‌داغی

محمدعلی زکریایی

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

سرشناسه	مانکلوس، خاویر، ۱۹۵۱م-
عنوان و نام پدیدآور	فرهنگ، شهرگرایی و برنامه‌ریزی؛ ویراستاران: خاویر مانکلوس، مانوئل گواردیا؛ ترجمه افسانه قره‌داغی، محمدعلی زکریایی؛ زیر نظر اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
مشخصات نشر	تهران: نیسا، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۴۳۲ ص، ۲۱×۱۴/۵.
فروستا	نگاشت شهر؛ ۹۵.
فروست	فرهنگ و اجتماع؛ ۵۰.
شابک	۲۵۰۰۰ ریال؛ ۹78-600-7212-33-2
وضعیت فهرست‌نویسی	قیفا
یادداشت	عنوان اصلی: Culture, Urbanism and Planning, 2006
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
یادداشت	نماینه.
موضوع	شهرسازی - تاریخ.
موضوع	شهرسازی - جنبه‌های اجتماعی.
موضوع	شهرها و شهرستان‌ها.
موضوع	فرهنگ.
شناسه افزوده	مونکلوس، فرانسیسکو خاویر، ۱۹۵۱ - م. ویراستار.
شناسه افزوده	Monclús, F. J. (Francisco Javier)
شناسه افزوده	گواردیا ای بسولس، مانوئل، ۱۹۴۹ - م. ویراستار.
شناسه افزوده	Guàrdia i Bassols, Manuel
شناسه افزوده	قره‌داغی، افسانه، ۱۳۶۱. مترجم.
شناسه افزوده	زکریایی، محمدعلی، ۱۳۴۷ - م. مترجم.
شناسه افزوده	شهرداری تهران، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ ق ۴؛ HT
رده‌بندی دیویی	۳۰۷/۱۲۱۶۰۹
شماره کتابشناسی ملی	۳۴۰۲۹۵۵

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی
اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی

فرهنگ شهرگرایی و برنامه‌ریزی
ویراستاران: خاویر مانکوس، مانوئل گوردیا؛ ترجمه افشانه کرددانی، محمدعلی زکریانی
ناشر: انتشارات تپس
دبیر علمی مجموعه «فرهنگ و شهر»: دکتر نعمت‌الله فضلی
زیر نظر: اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
چاپ اول: بهار ۱۳۹۴، شماره نشر: ۱۶۵
ویراستار: مینا پاکدل، نمونه‌خوان: فرشته نوبختی
لیتوگرافی: چاپ، صحافی: ساغر مهر، ناظر فنی چاپ: علی کاتب
تعداد: ۱۰۰۰ نسخه، قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان، شابک: ۹۷۸ ۶۰۰-۷۲۱۲-۲۳ ۲
همه حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است. استفاده از مطالب با ذکر منبع بلاشکال است.

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
تهران، بزرگراه شهید گمنام، ابتدای بزرگراه کردستان. تلفن: ۸۲۱۰۶۰۰۰ <http://farhang.tehran.ir>

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۳	درآمد
۱۷	مقدمه

بخش یکم: رویکردهای تاریخی و فرهنگی

فصل یکم: تاریخ به مثابه سازنده شهر: در باب استفاده از تاریخ در برنامه‌ریزی شهری

۳۱	قرن بیستم
۳۳	۱. نمونه‌ها و اشکال پایدار
۴۳	۲. تاریخ به مثابه حافظه محلی
۴۷	۳. بوم بزرگ
۵۵	۴. نتیجه‌گیری
۵۷	فصل دوم: سویه فرهنگی استراتژی‌های برنامه‌ریزی شهری: رویکرد تاریخی
۵۷	۱. رابرت فریستون و کریس گیسن
۵۹	۲. فرهنگ و برنامه‌ریزی
۶۲	۳. رویکرد تاریخی به برنامه‌ریزی
۶۲	۴. شهر به مثابه اثری هنری
۶۷	۵. منطقه‌بندی فرهنگی
۷۱	۶. نوسازی شهری و امکانات عمده
۷۴	۷. فرهنگ اجتماعات
۷۶	۸. فرهنگ در توسعه شهری
۸۲	۹. شهر خلاق

۸۵	۱۰. جمع‌بندی.....
۸۶	۱۱. نتیجه‌گیری.....
۹۱	فصل سوم: سخن بگو فرهنگ؛ نقش فرهنگ در گذشته، حال و آینده برنامه‌ریزی.....
۹۱	۱. گرگ و پانگ.....
۹۴	۲. فرهنگ امروزین.....
۹۵	۳. فرهنگ و برنامه‌ریزی در قرن بیستم.....
۹۷	۴. فرهنگ و حکمرانی.....
۱۰۲	۵. فرهنگ در حال گسترش - برنامه‌ریزی در حال گسترش.....
۱۰۳	۶. فرهنگ پست‌مدرن.....
۱۰۵	۷. فرهنگ اقلیت.....
۱۰۷	۸. فرهنگ پسا صنعتی.....
۱۱۰	۹. در تأیید فرهنگی شدن.....
۱۱۱	۱۰. فرهنگی شدن یا روشنگری مجدد.....
۱۱۳	۱۱. موقعیت‌مندی.....
۱۱۵	۱۲. نتیجه‌گیری.....

بخش دوم: تصاویر و میراث

۱۱۹	فصل چهارم: پایتخت و فرهنگ: تکامل برنامه‌ریزی پایتخت‌ها در قرن بیستم.....
	دیوید ال. ای. گوردون
۱۲۰	۱. معنای پایتخت چیست؟.....
۱۲۵	۲. ویژگی‌های مشترک بیشتر پایتخت‌ها.....
	۳. ویژگی‌هایی که معمولاً در پایتخت‌های ملی دیده می‌شوند، ولی گاهی در
۱۲۸	شهرهای دیگر استقرار می‌یابند.....
	۴. ویژگی‌هایی که اغلب در شهرهای دیگر قرار دارند، ولی گاهی در پایتخت‌ها
۱۳۱	دیده می‌شوند.....
۱۳۲	۵. ویژگی‌های مناطق مهم شهری که در پایتخت‌های ملی نیز دیده می‌شوند.....
۱۳۳	۶. کانبرا، یکی از نخستین پایتخت‌های قرن بیستم.....
۱۳۸	۷. ایگالوویت یکی از پایتخت‌های اواخر قرن بیستم.....
۱۴۲	۸. گسترش ایده‌های برنامه‌ریزی برای پایتخت.....
۱۴۴	۹. نتیجه‌گیری.....

فصل پنجم: قدرت پیش‌بینی: تصورات مبهم از آینده کلان‌شهرها؛ بوئنوس آیرس	۱۹۰۰ تا ۱۹۲۰
۱. مارگاریتا گاتمن	۱۴۷
۲. مجله‌های بوئنوس آیرس: امپراتوری تکنولوژی	۱۴۹
۳. آینده بوئنوس آیرس از لابه‌لای طرح‌های مطالعه‌ای آن دوران	۱۵۴
۴. «شهر، دنیایی که خواهد آمد» در برابر «طرح‌های مطالعه شده»	۱۵۸
۵. حمل‌ونقل: از سطح افقی تا فضای سه‌بعدی	۱۵۹
۶. طرح‌های کلی در برابر طرح‌هایی برای مکان‌های خاص	۱۵۹
۱-۶. آینده: سرنوشتی تضمین شده	۱۶۰
۲-۶. آینده: سفری بین پاریس و نیویورک	۱۶۰
۷. ساختار سه‌بعدی در برابر طرح‌های دوبعدی	۱۶۱
۸. فضاهای عمومی دیگر، خیابان‌های دیگر، آسمان‌های دیگر	۱۶۱
۹. بخش و تکه در برابر کل	۱۶۲
۱۰. سیالیت در برابر فضای ثابت	۱۶۲
۱۱. تکه‌های زیادی از آسمان در برابر یک گنبد آسمانی منفرد	۱۶۲
۱۲. نور و برق	۱۶۳
۱۳. و زیبایی؟ چه نوع زیبایی؟	۱۶۳
۱۴. تأسیسات زیربنایی مجازی	۱۶۴
۱۵. محیط طبیعی و حومه شهر	۱۶۴
۱۶. پایان حریم خصوصی: زندگی کاملاً عمومی	۱۶۵
۱۷. شفافیت: زندگی در خانه‌های شیشه‌ای	۱۶۵
۱۸. نیویورک: مدل «شهر، دنیایی که خواهد آمد»	۱۶۶
۱۹. نیویورک به عنوان تصویری از پیشرفت	۱۶۷
۲۰. نور، ارتفاع و شهری همچون بابل	۱۶۹
۲۱. مقایسه بوئنوس آیرس با نیویورک	۱۷۰
۲۲. «نیمه دیگر» نیویورک در بوئنوس آیرس	۱۷۱
۲۳. آینده نیویورک الهام‌بخش آینده بوئنوس آیرس	۱۷۳
۲۴. آینده شهری نیویورک در مجلات این شهر	۱۸۱
۲۵. نتیجه‌گیری	۱۸۳
فصل ششم: کلمات و تاریخچه: مناقشات بر سر میراث شهری در ایتالیا	۱۸۷

۱۸۷.....	۱. جرجیو پیسیناتو.....
۱۸۷.....	۲. خاستگاه‌های اخیر.....
۱۹۱.....	۳. معماری مدرن، هم‌پیمان سرمایه‌گذاری در ساخت‌وساز.....
۱۹۴.....	۴. آیا محافظه‌گرایی، از گرایش‌های چپ است؟.....
۱۹۶.....	۵. زندگی در مرکز شهر تاریخی (در بولونیا یا هر مکانی دیگر).....
۱۹۹.....	۶. در مورد نوع و شکل.....
۲۰۳.....	۷. زمان بیشتر، فضای بیشتر.....
۲۰۶.....	۸. دوزنما و هویت.....
۲۰۹.....	۹. تقاضا، توریست و تبعیت مراکز تاریخی.....
۲۱۰.....	۱۰. نتیجه‌گیری.....
فصل هفتم: تخریب شهری یا محافظت؟ جنبش محافظتی و برنامه‌ریزی در	
۲۱۳.....	پایتخت‌های اسکاندیناوی در قرن بیستم.....
۲۱۳.....	۱. لورا کوبل.....
۲۱۷.....	۲. تغییر شهر - روابط افقی میان پایتخت کشورهای اسکاندیناوی.....
۲۲۰.....	۳. برنامه‌ریزی شهری و جنبش محافظتی.....
۲۲۴.....	۴. پایتخت‌های شمالی و طرح‌های توسعه مجدد پس از جنگ.....
۲۲۸.....	۵. جنبش محافظتی - حفاظت به عنوان یک اولویت.....
۲۳۸.....	۶. نتیجه‌گیری.....
فصل هشتم: برنامه‌ریزی شهر تاریخی؛ طرح‌های دهه ۱۹۶۰ برای شهرهای باث و	
۲۴۱.....	یورک جان پندلبری.....
۲۴۲.....	مقدمه.....
۲۴۴.....	۱. شهر باث.....
۲۵۲.....	۲. شهر یورک.....
۲۵۹.....	۳. تغییری شگرف یا تکامل؟.....
فصل نهم: موقعیت‌های چندگانه یا ارزش‌های نوین فرهنگی؟ مراکز تاریخی اروپا و	
۲۶۳.....	جریان‌های اخیر مهاجرت الساندرو اسکاراتو.....
۲۶۳.....	۱. الساندرو اسکاراتو.....
۲۶۵.....	۲. چرا مهاجرت نوین، امری نوین است؟.....
۲۶۸.....	۳. بارسلونا مرکز پیشرفت و ترقی.....
۲۷۳.....	۴. زندگی‌های چندجانبه مرکز فلورانس.....

۵. تاریخ، مردم و هویت: در راستای دیدگاه‌های نوین مراکز تاریخی اروپا..... ۲۷۷
فصل دهم: شهرگرایی نوین و تاریخ برنامه‌ریزی: گریزی به آینده..... ۲۸۳
مقدمه..... ۲۸۴
۱. تاریخ به مثابه نقدی برای برنامه‌ریزی..... ۲۸۸
۲. تاریخ به مثابه سنت و قاعده..... ۲۹۱
۳. درس‌های انتقادی از تاریخ..... ۲۹۸
۴. تاریخ شهری به مثابه پیشینه برنامه‌ریزی..... ۳۰۰
۵. میراث نوین شهرگرایان..... ۳۰۳

بخش سوم: شهرگرایی فرهنگی و استراتژی‌های برنامه‌ریزی

فصل یازدهم: برندسازی شهر فرهنگ، آیا مرگ برنامه‌ریزی شهری فرارسیده است؟..... ۳۰۷
کریم اوانز

مقدمه..... ۳۰۸
۱. برندسازی جمعی شهر..... ۳۱۰
۲. برندسازی شهر، گذشته و حال..... ۳۱۴
۳. پروژه‌های عظیم..... ۳۱۹
۴. اثرات مرمت..... ۳۲۳
۵. نتیجه‌گیری..... ۳۲۸

فصل دوازدهم: نمایشگاه‌های بین‌المللی و برنامه‌ریزی، میزانی رویدادهای گسترده

به مثابه ارتقای موقعیت مکانی و کاتالیزورهای بازسازی شهری..... ۳۳۳
مقدمه..... ۳۳۴

۱. رویدادهای موقت با اثرات فیزیکی بدون برنامه‌ریزی: اکسپوهای «تاریخی» (۱۹۲۹-۱۸۵۱)..... ۳۳۷
--

۲. تحول شهری به مثابه انگیزه نخستین: اکسپوهای عصر مدرنیته متعالی و سال‌های رشد شهری..... ۳۴۵
--

۳. نتیجه‌گیری..... ۳۶۰

فصل سیزدهم: سیماسازی شهری معاصر..... ۳۶۳
--

مقدمه..... ۳۶۴

۱. مداخله‌های فرهنگی - شهری..... ۳۶۴

۲. سیماسازی شهری..... ۳۷۲

۳. بازتاب انتقادی و گزینه‌های موجود ۳۷۶
- فصل چهاردهم: فرهنگ، سنت و مدرنیته؛ برخی از تجارب اخیر در شهرهای امریکای لاتین... ۳۸۵
۱. معنای فرهنگی فضای عمومی ۳۸۵
۲. بازگشت گاردل؛ پورتو مادر و در بوئنوس آیرس ۳۹۰
۳. فضاهای دموکراتیک در مونتویدو ۳۹۳
۴. حضور مردم در خیابان‌های سانتیاگو شیلی ۳۹۶
۵. بوگاتا: زیبایی‌شناختی و هم‌بستگی ۴۰۰
۶. کاراکاس: شهر تضادها ۴۰۳
- فصل پانزدهم: شهرها مکانی برای سرگرمی! ابداع و گسترش مدل شهرگرایی فرهنگی... ۴۰۹
۱. چگونگی ظهور مدل بالتیمور ۴۱۲
۲. جاذبه مدل بالتیمور ۴۱۵
۳. «رزماسازی و رزگرایی» در ایالات متحده امریکا ۴۲۰
۴. جهانی شدن مدل بالتیمور ۴۲۲
۵. دیگر عوامل گسترش ۴۲۸
۶. تأملی بر مدل بالتیمور ۴۳۰

پیشگفتار

مجموعه کتاب‌های فرهنگ و شهر شامل ترجمه‌ها، تألیف‌ها و تحقیقاتی است که برای توسعه گفتمان فرهنگ‌گرا در زمینه شناخت شهر و مدیریت شهری منتشر می‌شوند. هدف از انتشار این مجموعه، ارائه تازه‌ترین دیدگاه‌های معرفت‌شناسانه و مدیریتی در زمینه شهر است. دیدگاه‌های تازه در این حوزه معمولاً با نام چرخش فرهنگی شناخته می‌شوند. چرخش فرهنگی در دهه‌های اخیر واژه‌ای کلیدی برای تمام حوزه‌های مطالعاتی معطوف به جامعه و انسان از جمله شهر بوده است. در این چرخش معرفت‌شناسانه فرهنگ‌گرا در گفتمان مطالعات شهری، نه تنها موضوعات معطوف به وجوه نمادین و معنایی شهر مانند فرهنگ شهر، خرده‌فرهنگ‌های شهری، شهروندی، اخلاق شهروندی، شبکه‌های زندگی شهری، بازنمایی‌های شهر، سیمای شهر، شخصیت شهر، صنایع فرهنگی شهری، اقتصاد فرهنگ، شهر خلاق، هویت شهری، شهر یادگیرنده، تاریخ شهر، تجربه شهری، سیاست فرهنگی شهر، مصرف شهری، فراغت، زندگی روزمره شهری، فضاها (شهری) بلکه رویکرد و روش‌شناسی کیفی بیش از گذشته در کانون مطالعات شهری قرار گرفته است. این گفتمان فرهنگ‌گرا، از سویی متأثر از تحولات اجتماعی در زمینه واقعیت شهر و از سوی دیگر تحولات معرفت‌شناسانه در روش‌های شناخت و فهم شهر است.

جامعه ایران مانند دیگر جوامع طی چند دهه اخیر به سوی جامعه شهری در حال تحول بوده است. اکنون بیش از هفتاد درصد جمعیت ایران در شهرها زندگی می‌کنند و شیوه زندگی شهری و شهری شدن سایر جمعیت‌های روستایی و ایلی ایران را نیز متأثر ساخته است. شهری شدن جامعه ایران هم‌زمان و همراه با تأثیرپذیری از فرایندهای عمومی دیگر مانند رسانه‌ای شدن، صنعتی شدن، تجاری شدن، مصرفی شدن، جهانی شدن، فراغت‌ی شدن، فردگرا شدن و فرایندهای فرهنگی دیگر است. این تحولات وضعیت جامعه شهری ایران را پیچیده ساخته و آن را به مهم‌ترین مسئله کلیت نظام اجتماعی درآورده است. شهری شدن جامعه ایران ضمن خلق فرصت‌های تازه و مهم برای توسعه همه‌جانبه، با چالش‌های گسترده و عمیق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی همراه است. ما اکنون بیش از هر زمان دیگر نیازمند روش‌ها و رویکردهای تازه و کارآمد برای شناخت و مدیریت شهری هستیم. ما باید بتوانیم هم‌زمان تجربه‌های مطالعات و مدیریت شهری در سطح جهانی و محلی را شناسایی و آنها را ارتقا بخشیم تا به دانش گسترده و عمیق شهری برای توسعه شهری و مدیریت آن دست یابیم.

مجموعه متون و کتاب‌های فرهنگ و شهر برای تحقق این هدف بزرگ تهیه و منتشر می‌شوند. این مجموعه را نه تنها محققان و پژوهشگران رشته‌های مختلف علوم اجتماعی مانند مطالعات فرهنگی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، جمعیت‌شناسی، حقوق، تاریخ، جغرافیا، روان‌شناسی اجتماعی و تمام کسانی که با حوزه مطالعات شهری مانند برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، طراحی شهری و شهرسازی سروکار دارند؛ بلکه مدیران و کارگزاران شهری می‌توانند استفاده کنند. مجموعه فرهنگ و شهر برای گسترش و توسعه گفتمان مطالعات شهری در ایران منتشر می‌شود. امیدواریم انتشار این متون بصیرت‌ها و رویکردهای تازه‌ای در مدیریت و مطالعه شهر در ایران امروز ایجاد کند و زمینه گفت‌وگوی بیشتر را در این زمینه شکل دهد.

نعمت‌الله فاضلی

دبیر علمی مجموعه «فرهنگ و شهر»